

AZ ERDŐGAZDÁLKODÁS PÉNZÜGYI ÉRTÉKELÉSE, AZ ÜZEMIRÁNYÍTÁSI,
ÁLTALÁNOS KÖLTSÉGEK MÉRTÉKE ÉS JELENTŐSÉGE AZ
ERDŐGAZDÁLKODÁSBAN.

Nagy Imre
tudományos munkatárs

nagy@erti.hu
+36/30-3834-937

NAIK-ERTI

Az erdészeti igazságügyi szakértésben, de akár az erdőgazdálkodás termelési folyamatainak elemzésénél, kárértékelésnél, üzemmód váltásnál, vagy beruházás megtérülési számításoknál ismernünk kell az összes költségtételt. Mindenekelőtt a két fő formát kell elkülönítenünk.

Összes költség = szűkített költség + általános költség

A szűkített költség minden esetben egy termelési folyamathoz, vagy termékhez közvetlenül kötődik, elkülönítése a gyakorlatban nem okoz problémát. Költségnemeit tekintve leginkább vásárolt anyag, energia és szolgáltatás (pl.vállalkozói díj), bér és a hozzá kapcsolódó közteher formájában jelenik meg.

Az általános (üzemirányítási) költségek összetétele, egy termékre, folyamatra, vagy telephelyre lebontása már sokkal összetettebb feladat. A fogalom nagyon tág kört fed le. Néhány elem a teljesség igénye nélkül; szakirányítási díj, postaköltség, számvitel költsége, irodafenntartás, informatika, ügyvitel, alkalmazotti szakszemélyzet költségei, banki ügyintézés, pénztár fenntartása, reprezentáció, hatósági díjak, stb.

Ezek mértéke az irányító - és többnyire a tulajdonosi körben is - , különösen a folyamatos gazdálkodást biztosító erdészeti üzemméretnél ismert. Ugyanakkor a szakaszos üzemelésű kiscgazdálkodóknál (a magánerdőben jellemző 10-15 ha-os kiterjedésnél) kérdéses, hogy a mindenkori döntéshozó (erdőgazdálkodó) tisztában van-e mindezekkel? El tudja-e határolni (szétszteni) az általános költségeket évekre, területekre, tulajdonosokra? Az elvárt, netán túlzó, vagy a termelést akár negatívan befolyásoló „takarékos” felhasználással él-e? (pl. elmaradó fatermék felvételezések)

A tulajdoni formától és üzemmérettől függetlenül visszatérő kérdés, hogy a tulajdonos ezekből a költségekből mennyit hajlandó felvállalni? Hol van a legkisebb közös nevező?

Azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ismerjük ugyan a saját általános költségünket, de nem ismerjük a többiekét, akár az üzleti partner hasonló mutatóit sem. A bérek, személyi juttatások különösen kényes kérdések, pedig azok az általános költség meghatározó elemei.

Nem tiszta az erdőgazdálkodás fogalma sem. Alaphangon csak a fatermesztés (erdőművelés), fahasználat és szállítás, a primér fatermékekkel való kereskedelem műveleteit tartalmazza. Kissé bővítve már a mag és csemetetermelés, a vadgazdálkodás, a primér fafeldolgozás is benne foglaltatik. A tulajdonos pedig szinte szabadon dönt a belső tartalomról, saját vállalkásként az eredménye terhére közszolgáltatásokat is teljesíthet (erdei iskola, ingyenes közjóléti beruházások, fenntartásuk), aminek általános költségeit szintén az alaptevékenységnek kell viselnie. Ez inkább az állami szektort jellemzi.

Az erdőgazdálkodás struktúrája nagyon színes paletta. A legtöbb magánvállalkozónál az irodafenntartás és családi lakhatás költsége nem határolható el jól, és az adott évi külföldi út is szolgálhat pihenést, vagy továbbképzést, üzletkötést, a „cégi autó” is futhat sokféle célból.

Valamilyen normatívákat azonban szükséges kidolgozni, amik az általános elemzéseknél elfogadható alapadatot, míg a gazdálkodóknál egyfajta zsinórmértéket adnak.

Azt biztosan kijelenthetjük, hogy az eseti erdőgazdálkodó, a szakaszos üzemelés fajlagos általános költségei lényegesen magasabbak, mint a folyamatos gazdálkodásé. A „kicsi” sokkal nehezebben tud optimalizálni. A különböző megközelítésekből az általános költségeket a szakértők korábban a szűkített költségek 0-40 %-ában határozták meg.

A NAIK-Erdészeti Tudományos Intézet 2014-15. évi tárgyköri vizsgálatai

Az igényt felismerve a NAIK-Erdészeti Tudományos Intézet 2014. évben a témakört felvette kutatásai közé. A következő célokat fogalmaztuk meg:

A normatív erdészeti üzem, mint fogalom megalkotása, paramétereinek megadása.

Az optimális üzemméret és szervezeti felállítás (alkalmazotti létszám, erdősz védkerületek mérete, stb.) meghatározása.

A végzettségtől és beosztástól függő szakszemélyzeti *bérezéssel, egyéb javadalmazással kapcsolatos ténytényezők és elvárások felmérése.*

Fahasználati és erdőművelési költségek (vállalkozói díjak), *erdei fatermék árbevételek* paritástól független *országos átlagos ténytényezők.*

A tulajdonos és kezelő teljes szétválasztása, a kezeléshez kapcsolódó általános, benne a szakirányítási költségtételek tételes összeállítása.

A tulajdonos és kezelő közötti *éves elszámolás megalapozása.*

A normatív üzem irányítási költségeinek kimutatása:

- *Ft/ha/év mérőszám* a folyamatos gazdálkodásnál,
- *a szűkített költségek %-ában* az eseti gazdálkodás értékeléséhez.

A munkában szerződéses partnerünk a Magán Erdőtulajdonosok és Gazdálkodók Országos Szövetsége volt. Személyes riportok készültek 42 fővel, a témakörre mind az állami, mind magánerdőben kellő rálátással bíró kollégával. Természetesen anonim módon. *Az általuk képviselt erdőterület 143 817 ha, az összes erdőterület ~ 7 %-a.* A legkisebb gazdálkodó 16, míg a legnagyobb 13 000 ha-t képviselt. Közép és felsőfokú végzettségű, többnyire kifejezetten erdészeti-vadászati, vagy többszörös szakképesítésű interjú alanyokat választottunk ki. Országos lefedettséggel dolgoztunk, a tájegységi sajátosságokat és gazdálkodási formákat is igyekeztünk figyelembe venni.

A normatív üzem naturáliáit a NÉBIH Erdészeti Igazgatóságának utolsó közzétett adataival töltöttük fel. (2012. ténytényezők, fafaj-összetétel, erdőművelés, fahasználat, folyónövedék)

A normatív erdészeti üzem területe 10 000 ha, éves fakitermelése az összes használati módban együtt 41 343 bruttó, **35 141 nettó m³**. *Az erdőművelés alávont területe ~ 1 200 ha* (erdőfelújítás, telepítés, befejezett ápolás, de tisztítás nélkül). Határparaméternek a 2 fő mérnök elvárható éves tevékenységét vettük alapul.

A normatív erdészeti üzem a hagyományos erdőgondnokság, aki a tulajdonossal számol el. Csak alaptevékenységgel foglalkozik (erdőművelés, fahasználat, kereskedelem). A torzító hatások kiejtése érdekében a mag- és csemetetermelést, a vadgazdálkodást, a fafeldolgozást, a közjóléti tevékenységet és az erdei iskolák fenntartását nem vettük figyelembe. Ezek vagy önálló és piaci alapon szerveződő ágazatok, vagy a tulajdonosi elvárást szolgálják ki, annak hasznából átengedett mértékig.

Az erdőgondnokságot 1 fő első számú és 1 fő műszaki vezető mérnök irányítja. Ezen felül 1 fő gazdasági vezetőt, 2 fő adminisztrátort, 11 fő kerületvezető erdészt (a védkerület nagysága ~ 920 ha), 1 fő beosztott erdészt, 1 fő rakodókezelő erdészt és 1 fő udvaros-mindenes fizikai munkást foglalkoztatnak, tehát **az üzem összesen 19 fő alkalmazottal** bír. A munkakörökhöz részletes feladatleírásokat rendeltünk, amik együtt lefedték a teljes irányítási, szakmai tevékenységet.

Minden más munkát vállalkozók végeznek, a gazdasági egységnek ingatlanvagyonra sincs (bérletek), valamint saját gépjármű állománya sem.

Az interjúk és az egyéb adatgyűjtés során az általános költségeket 3 fő csoportra osztottuk fel:

I. Iroda fenntartása

bérelt ingatlanok (bérleti díjak)

rezsi (fűtés, villany, víz+csatornadíj, karbantartás, szemétszállítás, irodabútor, egyéb kis értékű beszerzések)

II. Informatika és vett szolgáltatások

telefon, internet, banki és postaköltségek

jogi, adó, tűzvédelmi és munkavédelmi tanácsadás

szakkönyvek, nyomtatványok, hatósági díjak

informatikai beszerzések

III. Személyhez köthető kiadások

alkalmazottak alap + mozgóbére (I-V. fizetési kategóriában)

közterhek (szinte évente változik, 37 %-al számoltunk)

rehabilitációs hozzájárulás (éves számított foglalkoztatás eléri a 20 főt)

illetményfa, cafetéria

ruházat, szolgálati fegyver

továbbképzések, tanulmányutak, reprezentáció

a munkába járás és a saját gépkocsi használat térítése

Az eredményeket feldolgoztuk. Egyszerű számtani, vagy a területtel, eseteként a fakitermelés ténszámáival súlyozott átlagot képeztünk. Néhány eredmény:

Az erdőgondnok elvárt javadalmazása (nincs cégközpont, teljes felelősségű irányító, munkáltató, kereskedik, pénzügyi döntéseket hoz, évente elszámol a tulajdonossal)

Erdőgondnok	Javadalmazás			Saját gk. használat		Továbbképzés, tanulmányút
	Alapbér	Mozgóbér	Összesen	térítése (75 Ft/km)		
	Ft/hó	x havi alapb.	Ft/év	Ft/hó	Ft/év	
Számtani átlag	629 762	3,5	9 723 810	185 366	2 039 204	237 381
Területtel súlyozott átlag	643 277	4,1	10 357 472	202 375	2 226 121	262 336
Maximum	1 000 000	9	15 000 000	300 000	3 600 000	600 000
Minimum	400 000	0	4 800 000	100 000	1 200 000	0

Az erdőgondnok-helyettes javadalmazása (műszaki vezető, a szakmai munka tervezője, irányítója, ellenőrzője)

Műszaki vezető	Javadalmazás			Saját gk. használat térítése (75 Ft/km)		Továbbképzés, tanulmányút
	Alapbér	Mozgóbér	Összesen	Ft/hó	Ft/év	Ft/év
	Ft/hó	x havi alapb.	Ft/év			
Számtani átlag	416 667	3,0	6 218 810	243 902	2 682 927	172 500
Területtel súlyozott átlag	414 399	3,2	6 315 439	236 946	2 606 405	186 803
Maximum	700 000	6	10 500 000	300 000	3 600 000	320 000
Minimum	300 000	0	3 600 000	100 000	1 200 000	0

A kerületvezető erdész javadalmazása (a szakmai munka végrehajtója, anyagkezelő és az őrzés-védelem felelőse)

Vizsgált tétel	Képviselet terület	Erdész védkerület kiterjedése	Erdész javadalmazása		
			Alapbér	Mozgóbér	Összesen
	ha	Ft/hó	x havi alapbér	Ft/év	
Számtani átlag	3 424	901	267 381	2,8	3 965 238
Területtel súlyozott átlag	143 817 (össz.)	920	263 043	2,8	3 900 231
Maximum	13 000	1 500	500 000	6	7 500 000
Minimum	16	600	180 000	0	2 160 000

Erdész járandósága	Saját gk. használat térítése (75 Ft/km)		Továbbképzés, tanulmányút
	Ft/hó	Ft/év	Ft/hó
Számtani átlag	154 500	1 699 500	105 000
Területtel súlyozott átlag	139 410	1 533 514	118 051
Maximum	300 000	3 600 000	200 000
Minimum	50 000	600 000	0

A beosztástól független általános tételek

Közös tételek, egyéb járandóságok	Ruházat térítése	Illetményfa		Cafetéria összege
		mennyisége	értéke	
	Ft/év	m ³ /fő/év	Ft/fő/év	
Számtani átlag	176 667	5,5	87 738	144 167
Területtel súlyozott átlag	193 625	6,3	100 697	212 035
Maximum	500 000	12	180 000	360 000
Minimum	100 000	0	0	0

Fahasználat pénzügyi mutatói (vállalkozói díjak ÁFA nélkül)

Műveletek vállalkozói díjai	TI	TKGY	NFGY	EÜ,ET	TRV	FVB, SZV SZ, KH	Kandalló- fa hasítása, darabolása	
	bedöntés	tőtől való elválasztás, felkészítés közelítéssel együtt						
	Ft/ha	Ft/m ³						
Számtani átlag	44 532	4 176	3 772	3 988	3 132	3 784	2 945	
Súlyozott átlag	42 451	4 106	3 688	4 004	3 065	3 683	2 982	
Maximum	70 000	6 000	4 800	6 500	4 000	5 000	4 000	
Minimum	20 000	3 000	3 000	3 000	2 400	3 000	1 800	

A faanyag szállításának költségei (vállalkozói díjak ÁFA nélkül)

Műveletek vállalkozói díjai	Kiszállítás		Fel- és leterhelés önálló műv.	Átrakodás, utóközéltés, ráhordás, kiszállító TGK-vasút	Távolsági szállítás erdei rakodóról			Távolsági száll. vasúton rak.nélk. 100 km-en felül	Út és rakodó karban- tartás
	1,5 km- ig	1,5-2,5 km között			< 20 km	21-50 km	51-100 km		
	Ft/m ³								
Számtani átlag	1 411	1 808	536	933	1 977	2 414	3 060	2 591	598
Súlyozott átlag	1 308	1 845	452	1 145	1 933	2 304	2 992	2 456	475
Maximum	2 000	2 500	1 000	1 600	3 500	3 300	3 700	3 200	2 000
Minimum	800	1 000	261	1 000	1 100	1 500	2 300	1 600	0

A fahasználati árbevétel (paritástól függetlenül, de a lábon történő értékesítést átszámítottuk saját termelésre, ÁFA nélkül)

Vizsgált tétel	Éves árbevétel paritástól függetlenül és ÁFA nélkül				
	Fatérfogat		Költség		
	összesen	norm.üzem	fajlagos	összesen	norm.üzem
	m ³		Ft/m ³	millió Ft	
Fatömeggel súlyozott átlag	486 515	35 141	13 939	6 781,5	489,8
Maximum	62 070		20 667		
Minimum	20		9 318		

Az erdőművelés költségei

Vizsgált tétel	Erdőművelés szűkített költsége 2014-ben				
	Terület		Költség		
	összesen	norm.üzem	fajlagos	összesen	norm.üzem
	ha		Ft/ha	millió Ft	
Területtel súlyozott átlag	142 109	10 000	12 755	1 812,6	127,6
Maximum	13 000		33 435		
Minimum	100		3 359		

Három fő kategória különíthető el:

a, főként természetes erdőfelújítással gazdálkodók; 5-8 000,-Ft/ha/év/teljes terület

b, főként mesterséges erdőfelújítással gazdálkodók átlagos körülmények között;

10-15 000,-Ft/ha/év/teljes terület

c, mesterséges erdőfelújítással gazdálkodók hegyvidéken, vagy teljes talaj-előkészítéssel sík területen; 20-30 000,-Ft/ha/év/teljes terület

Számszaki összesítő

10 000 ha-os normatív erdészeti üzem mutatói 2014. évi tényszámokon a gazdasági felmérés szerint		
Válaszadók száma	42	fő
Válaszadók által képviselt terület	143 817	ha
Az erdőművelési költségek fajlagosan	12 755	Ft/ha/év
Az erdőművelési költségek összesen a normatív üzemben	127 552 729	Ft/év
A fahasználati költségek fajlagosan	16 665	Ft/ha/év
A fahasználati költségek összesen a normatív üzemben	166 649 008	Ft/év
A fahasználati költségek fajlagosan a kitermelt faanyagra	4 742	Ft/n.m ³
Fakitermelés mennyisége	35 141	n.m ³
A fahasználati költségek összesen a normatív üzemben	166 649 008	Ft/év
Árbevételek a fahasználatból fajlagosan	13 939	Ft/n.m ³
Árbevételek a fahasználatból összesen	489 833 673	Ft/év
Árbevételek lábon álló árra fajlagosan	9 197	Ft/n.m ³
Árbevételek lábon álló árra összesen	323 184 666	Ft/év
Összes közvetlen költség fajlagosan	29 420	Ft/ha/év
Összes közvetlen költség a normatív üzemben	294 201 736	Ft/év
Általános költségek fajlagosan a normatív üzemben	15 590	Ft/ha/év
Általános költségek összesen a normatív üzemben	155 896 482	Ft/év
Mindösszesen költségek fajlagosan	45 010	Ft/ha/év
Mindösszesen költségek összesen	450 098 218	Ft/év
Az általános költségek aránya az összes költségből	35	%
Üzemi eredmény összesen	39 735 455	Ft/év
Üzemi eredmény fajlagosan	3 974	Ft/ha/év
Üzemi eredmény az árbevételek arányában	8,11	%

Néhány következtetés

- országosan az értékek nagyon hasonlóak, a mutatók szűk intervallumban mozognak
- a magán és állami szektor elvárásai, de a teljesítése is hasonló
- a költségfelhasználás átgondolt, alkalmazkodik a gazdasági, jogi környezethez
- az összes üzemirányítási költség 90 %-a bér és személyhez köthető költség
- az iroda fenntartás és egyéb költségek 5 – 5 % körüliek

Az alaptervekenységgel foglalkozó erdészeti üzemben a számításokhoz javasolt üzemirányítási költség minimális értéke 15 000,-Ft/ha/év, vagy a szűkített költségek legalább ~ 30 %-a.